

Георг Освальд Котт

ГЁТЭ НАВЕДВАЕ ЗАМАК ЗАЛЬЦДАЛУМ

Браўншвайг, 23 жніўня 1784 года

Вось ужо восем дзён, як Гётэ знаходзіцца ў Браўншвайгу. У якасці міністра і пратакаліста ён суправаджае свайго сябра Карла Аўгуста, герцага Сакс’н-Веймарскага і Эйсенахскага, у тайнай місіі. Гэтае заданне прывязвае Гётэ да браўншвайгскага прыдворнага цырыманіялу; яно амаль не пакідае яму часу, каб агледзець горад і наваколле. «Гэтыя жажлівыя шэсць гадзінаў, якія я кожны дзень мушу праводзіць за прыдворным сталом», — піша ён фраў фон Штайн.

Але сёння, у гэты бясхмарны летні дзень, у яго нарэшце застаюцца вольныя гадзіны: няма святочнага банкету, няма сустрэчы манархаў ці якой іншай абавязковай праграмы. Уладары яшчэ стомленыя пасля балю-маскараду, што адбыўся ў нядзелю. Аднак жа малады Гётэ выспаўся, у ім абудзілася прага дзейнасці. Нішто не можа ўтрымаць трыццаціпяцігадовага ў герцагскім замку, тым больш што будынак на вуліцы Больвег, які таксама завецца Шэрым Дваром, са сваім цэнтральным корпусам і бакавымі крыламі робіць незразумелае, даволі змрочнае ўражанне, і, апрача таго, яшчэ патыхае нечым затхлым.

Паэт устае рана. У той час як ягоны слуга Зайдэль прычэсвае яго, у пакой уваходзіць мастак Георг Мельхіёр Краўс. Раней, чым яго чакалі, прыбыў ён у

Партал гадзіннікавага павільёна з відам на Зялёны двор у замку Зальцдалум. Мастак Макс Котт.

Браўншвайг назад па дарозе з Готслара. Ён паказвае Гётэ малюнак: гранітны ўцёс у гарах Гарца. Паэт у захапленні. Карціна абудзіла ўспаміны пра даліну ракі Окер, уцёс Рострапэ і архаічны хаос уцёсаў на гары ведзьмаў. Гётэ зараз жа загадвае сядлаць двух коней, бо адчувае неадольнае жаданне ўбачыць гару Брокен — хоць бы і здалёк.

Абодва мужчыны вярхом на конях выязджаюць з горада. Каля брамы герцага Аўгуста вартавыя аддаюць ім чэсць. Краўс стрымлівае свайго буланага каня і кажа: «Адсюль усяго пяць

хвілінаў язды да могілак святога Магні, дзе пахаваны пісьменнік Лесінг. Наведаем яго магілу?». Гётэ адно імгненне вагаецца, пасля прышпорвае свайго жарабца і скача да замка Рычманд. З гары Цукерберг ужо відаць Гарц. Гэтая панорама ўдалечыні вабіць мужчынаў, яны імкнуцца бліжэй да гораў і галопам імчацца на поўдзень. Каля Кляйн Штокхайма пачынаецца Гаспадарскі шлях — алея, якая вядзе проста ў Вольфэнбютэль. Яна служыць шляхце для выезду і хвальбы. Дарогу простаму народу перагароджвае шлагбаўм. Каля яго стаяць узброеныя гусары. Яны бачаць на аброці коней герцагскі герб і адкрываюць верхнікам дарогу. Алея злёгка падымаецца ўгару да Лехэлын Хольгца. Гётэ і Краўс скачуць навыперадкі, пакуль ад коней не пачынае ісці пара. У самай высокай кропцы дарогі, дзе Гаспадарскі шлях спускаецца да Вольфэнбютэля, яны спыняюцца, каб даць коням перадыхнуць.

Недалёка ад іх месца адпачынку яны бачаць Штэрнхаўс, зорны дом, — пабудаваны строга геаметрычна павільён. Знадворная лесвіца з шаснаццаці прыступкамі вядзе ў васьмібаковую люстраную залу, упрыгожаную залатымі фігуркамі анёлаў і ляпнымі аздобамі. Шляхта ў час іх прывольнай прагулкі можа тут адпачыць; а калі яны падарожнічаюць парачкамі, то ў чатырох

Георг Освальд Котт — пісьменнік, паэт. Нарадзіўся ў 1931 годзе ў Зальгітэры. Закончыўшы рамесніцкае навучанне, вывучаў дыялогію і германістыку; працаваў выкладчыкам у прафесійнай школе і ва ўніверсітэце ў Гановеры. Аўтар радыёп’есаў, апавяданняў, эсэ і вершаў, некаторыя з якіх пакладзеныя на музыку і перакладзеныя на розныя мовы. Аўтар 25-ці кнігаў, сярод якіх апошнія — выданні вершаў: «След ад воза» (Берген/Галандыя, 2001), «Палёт сарокі» (Хаўзэнберг, 2006), «Марыенборн» (Хаўзэнберг, 2014), «Вершы за ўсмешку» (Лейпцыг, 2014). Узнагароджаны прэміяй «Новая кніга» ў Ніжняй Саксоніі і Брэмене (1998), Крыжом за заслугі Ніжнесаксонскага ордэна (2011) і інш. Сябра Саюза нямецкіх пісьменнікаў і ПЭН-клуба. Жыве ў Германіі, у Браўншвайгу.

мэбляваных пакоях у пастэльных колерах знойдзеца магчымасць для ўсялякіх забаваў.

Тут якраз пад'язджае ландо і спыняецца каля вялікай лесвіцы. Вазніца ў блакітна-жоўтым сукне кіруе карэтаю, запражанаю чацвёркай коней. Два лёкаі ў ліўрэх саскокваюць з задняй падножкі. Яны адчыняюць дзверцы карэты і дапамагаюць выйсці нейкай разадзетай даме ў крыналіне. Гэта Генрыета фон Хартфэльд, каханка герцага Браўншвайгскага. Гётэ мімаволі нахіляецца за кустом: калі б Хартфэльд убачыла яго, яна яго не адпусціла б, і ён мусяў бы гадзінамі слухаць апошнія прыдворныя плёткі.

Гётэ кажа Краўсу: «Я сьрдзіты на гэтую даму, яна ўзяла верх над разумнай Бранконі. І што ў гэтай Хартфэльд такога, што прываблівае герцага?». Мужчыны выпраўляюцца ў дарогу — скачуць напасткі на ўсход да замка Зальцдалум. Мясцовасць узвышаная, вока дастае ажно да грады ўзгоркаў Асэ. Толькі той, хто набліжаецца да замка з захаду, з Атцумер Хольгца, можа адзіным позіркам ахапіць парк і палац ва ўсёй раскошы. Сёння ў сонечным святле ззяе золата флюгераў і разлятаецца беласнежнымі пырскамі вада з фантанаў. Гэты французскі парк з ягонымі аляямі, жывымі агароджамі з самшыту, з Парнасам, з ягонымі гротамі і фігурамі з алебастра — проста чароўны сад. Яшчэ больш раскошным адкрываецца воку замак. Аранжарэя і галерэя размяшчаюцца па баках галоўнага палаца ў стылі барока. Будынкі стаяць ступенямі. Блішчыць пакрытая палівай чарапіца на дахах. Эркеры, франтоны і карнізы — сапраўднае багацце колераў: зялёны, жоўты, пурпуровы і зноў, і зноў залаты. Здзіўлены і захоплены Краўс усклікае: «Вэльфы, чорт бы іх пабраў, бяруць прыклад з Караля-Сонца!». Гётэ ўсміхаецца і адказвае: «Гэта падман, сцены зроблены з дрэва, а фасады — толькі тэатральна-дэкаратыўнае мастацтва».

Каля галоўных брамаў стаяць

Скульптурная група ў стылі барока. Як мяркуецца, першапачаткова яна стаяла ў парку замка Зальцдалум, а цяпер знаходзіцца ў дварцовым парку Вэхэльдз.

адна насупраць адной дзве вартавыя будкі. Калі вартавыя салдаты бачаць вершнікаў, кожны з іх бярэ свой карабін «на каравул». У першым унутраным двары сустрач вершнікам спяшаюцца слугі, якія пытаюць, чаго жадаюць госці. Гётэ перадае ім коней, у яго ў думках перш за ўсё адно: ён хоча ўбачыць легендарную калекцыю карцін. Заходзячы ў Зялёны двор, ён толькі мімаходзь глядзіць на гадзіннікавы павільён. Цяпер, зблізку, палац выглядае заняпалым: чуецца шоргат, цэлыя кавалкі тынку ападаюць са сценаў. Але ў вялікай галерэі ўсё яшчэ заўважная былая раскоша замка. Вялізная зала з яе бакавымі кабінетамі — сапраўдная скарбніца сусветна вядомых карцін. На сценах вісяць палотны Рубенса, Тыцыяна і Рафаэля, Рэмбрандта, Дзюрэра, Кранаха і іншых мастакоў.

Краўс у захопленні замірае перад карцінаю з сукаватымі дрэвамі. Гэта «Дубы ля Кверума» пэндзля Ёгана Фрыдрыха Вайча «Пашы»¹. Гётэ прагне ўбачыць пэўную карціну — «Партрэт

шаснаццацігадовай дзяўчыны» галандца Цэзара ван Эвэрдзінгена. Пасля нядоўгіх пошукаў ён знаходзіць яе. На карціне — маладая жанчына з высокім ілбом, дзіцячым позіркам і цнатлівым выглядам. Яна нагадвае яму Ганну Амалію, герцагіню Вэймарскую. Зачараваныя карцінамі, мужчыны забываюць пра месца і час. Толькі калі ключнік бразгае ключамі, яны думваюць пра ад'езд. Коні напоеныя, мяшкі з кормам знятыя. Краўс і Гётэ шчодро пляцяць слугам і скачуць прэч. Перад Машэродэ яны яшчэ раз азіраюцца. Парк і палац, залітыя вечаровым сонечным святлом, здаюцца казкаю з «Тысячы і адной ночы»...

Заўвага

Па загадзе герцага Антона Ульрыха Браўншвайгскага і Люнэбургскага ў 1688 годзе па планах Ёгана Бальтэзара Лаўтэрбаха і Германа Корба пачалося будаўніцтва замка Зальцдалум. Палац быў пабудаваны з дрэва ў стылі фахверк, але дзякуючы роспісу будынкі выглядалі як каменныя. Раскошны загарадны замак усяго толькі на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў быў цэнтрам прыдворнага жыцця. У 1733 годзе тут адбылося вяселле Фрыдрыха Вялікага з браўншвайгскай прынцэсай Элізабэтай Крысцінай. Ужо ў 1790 годзе замак прыйшоў у заняпад і ў 1813 годзе яго знеслі. Вялікія часткі каштоўнай Зальцдалумскай калекцыі карцін цяпер знаходзяцца ў музеі герцага Антона Ульрыха ў Браўншвайгу.

*Пераклад з нямецкай мовы
Алены Сямёнавай-Герцаг.*

¹ Атрымаў мянушку «Паша» з-за захоплення ўсходнімі (турэцкімі) касцюмамі.

Літаратура:

1. Karl Brandes: Das ehemalige fürstliche Lustschloß Salzdahlum; Druck und Verlag von Julius Zwißler. — Wolfenbüttel, 1880.
2. Friedrich Dietert (Hrsg.): Goethe im Harz; Deutscher Kultur- und Heimatverlag. — Wernigerode/Chorin, 1920.
3. Herzog Anton Ulrich-Museum Braunschweig: Die holländischen Gemälde, Kritisches Verzeichnis mit 485 Abbildungen, bearbeitet von Rüdiger Klessmann. — Braunschweig, 1983.